

О.М. Савельєв

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

**533 завдання
для інтерактивного
навчання**

9 клас

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 63.3(4Укр)я72
УДК 371.321
С12

Савельєв О.М.

С12 Історія України. 533 завдання для інтерактивного навчання. 9 клас. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2010. — 64 с.

ISBN 978-966-10-1006-1

Посібник адресовано широкому колу читачів. Учителі зможуть використовувати його в організації традиційних і нетрадиційних форм роботи на уроці, при підготовці контрольних робіт та позаурочних навчальних заходів — ігор, олімпіад тощо.

Стане він у пригоді і під час проведення тематичних оцінювань.

Учитель може використовувати дидактичний матеріал диференційовано, залежно від рівня підготовки учнів класу.

Усі завдання відповідають чинній програмі та шкільним підручникам з історії.

Для вчителів та учнів 9-го класу.

ББК 63.3(4Укр)я72
УДК 371.321

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1006-1

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2010

ВСТУП

“Єдиний шлях, що веде до знання — це діяльність”.

Бернард Шоу

*“Те, що я чую, я забуваю;
те, що я бачу, я пам’ятаю;
те, що я роблю, я розумію”.*

Конфуцій

Поряд із традиційними методами навчання дедалі більшу популярність завоюють інтерактивні методи. Це — веління часу. Але для їхнього використання бракує матеріалу. Мета цього посібника — дати учителю матеріал, за допомогою якого можна легко організувати роботу учнів, а учнів навчити використовувати дії, що є основою логічного мислення: порівнювати і знаходити закономірності, класифікувати об’єкти, давати визначення, використовувати алгоритм, робити висновки, базуючись на певних вихідних даних тощо. Словом, **уміло користуватись будь-якою інформацією.**

Сьогодні існує чимало дидактичної літератури, що містить логічні завдання. Чим цей посібник відрізняється від інших? Перш за все, **детальною поурочною розробкою завдань.** Зрозуміло, що подані вони з “надлишком”. Учитель сам обирає вид і кількість завдань відповідно до мети, яку він ставить перед своїм уроком. По-друге, багатоваріантність частини завдань робить їх доступними всім учням. По-третє, частина завдань, особливо про історичні постаті, значно розширює матеріал підручника, доповнює його новими фактами. По-четверте, завдання можуть слугувати зразками, за якими учитель розроблятиме власні завдання для свого уроку.

Інтерактивні методи передбачають зміну ролі учителя, який припиняє виконувати роль особи, що інформує і опитує учнів, а стає організатором діяльності учнів за ситуації вільного обміну думками та поглядами.

Під час викладання курсу вчитель може скористатися поданими завданнями для самостійної роботи учнів у малих групах, парах чи індивідуально.

Варто додати, що такі методи і прийоми роботи, як учнівські проекти, тематичні папки, презентації та інші завдання відкритого характеру, полегшують індивідуалізацію навчання — учні можуть реалізувати їх у власному темпі й надати їм власної форми, виходячи зі своїх нахилів та можливостей.

ТВОРЧІ ЗАПИТАННЯ

Більшість запитань, поданих у підручниках і посібниках, репродуктивні, тобто розраховані на “закриті” відповіді, єдино правильні. Вони не розглядають можливі варіанти розвитку історії. Творчі завдання — добірка “відкритих” запитань. Вони надають учневі реальне право на діалог та незгоду з учителем, створюють умови для розвитку культури історичного мислення у школярів.

Це можуть бути **індивідуальні** завдання, які:

- а) стимулюють розвиток творчого мислення;
- б) формують власну точку зору та критичне ставлення до інформації;
- в) розкривають літературні здібності учнів.

Це можуть бути завдання для **учбового мозкового штурму**, який:

- а) є активною груповою роботою;
- б) вчить коротко і чітко висловлювати свою думку;
- в) заохочує учнів слухати один одного, якщо вчитель виділяє тих учнів, що розвивають пропозиції своїх товаришів;
- г) дозволяє учителю легко підтримати “важкого” учня, звернувши увагу на його ідею.

Ці завдання можуть бути темою **дискусії**, що розвиває в учнів уміння відстоювати свою думку, аргументувати її з посиланням на певні факти й джерела.

Проводячи дискусії, не варто заохочувати виступи за раніше написаним конспектом. Корисно також ознайомити школярів з пам’яткою “Закони дискусії”:

- “Кожен — активний учасник.
- Говори, що думаєш; думай, що говориш.
- Не перебивай товариша!
- Висміювати чужу думку неприпустимо!
- Стався до товаришів з повагою, навіть якщо ти не згоден з їхньою думкою.
- Не ображайся, коли твоя думка залишилася без підтримки.
- Спір веди чесно, широко, не спотворюй слів і думок опонентів.
- Головне в дискусії — факти, логіка, вміння доводити.
- Закінчуючи виступ, підбий підсумки, зроби висновок”.

Найпоширенішими формами дискусій є:

1. Круглий стіл — бесіда на рівних невеликої кількості учнів. Обмін думками між ними.

2. Засідання експертної групи. 4–6 учнів із визначеним наперед головою обговорюють питання. Потім перед класом кожен має слово, щоб викласти свою позицію, але не виголошує тривалу промову.

3. Форум — форма, схожа на попередню. Група обмінюється думками з аудиторією.

4. Симпозіум — більш формалізоване обговорення, побудоване на виступах учасників з раніше підготовленими повідомленнями, які висвітлюють їхню точку зору. Після виступу доповідач відповідає на запитання аудиторії.

5. Дебати — формалізоване обговорення, побудоване на підготованих виступах учасників, які представляють дві команди, що змагаються. Потім кожна команда спростовує твердження опонента.

6. Дискусія з елементами ігрового моделювання. Суть цього заняття полягає в тому, щоб подивитись на поставлену проблему не просто з позиції сучасної людини, а під кутом зору представника певної соціальної групи (чи іноземця). Або ж обговорюється проблема чи питання з позиції “очевидців” подій, спеціально абстрагуючись від оцінок сучасних людей, підручників. Частина учнів в такому разі представляє сучасних експертів, і тому має пізніші оцінки подій. Поєднання оцінок минулого і сучасного створює своєрідність цієї роботи.

Дискусію можна проводити у вигляді “**колеса**”, тоді в обговоренні візьме участь буквально весь клас. Стільці для учасників розставляються так, щоб утворились два великі кола. Внутрішнє коло заповнюють учні, сівши спиною до центру, а у зовнішньому розміщуються лицем до центру. Таким чином, кожен учень сидить навпроти іншого. Внутрішнє коло непорушне, зовнішнє — рухається. За сигналом педагога всі учні зовнішнього кола пересідають на стілець праворуч і опиняються перед новим партнером. За такої форми учні внутрішнього кола умовно є прихильниками однієї точки зору, а зовнішнього — іншої. Школярі одночасно ведуть у парах дискусію. Зустрічаючись з новим партнером, вони чують нові судження, аргументи, а отже, і підбирають нові контраргументи. До кінця гри учні, як правило, відшліфовують власну систему аргументів, а також отримують досвід спілкування з різними партнерами.

Учитель, організовуючи дискусійне заняття, теж повинен пам’ятати кілька правил:

- слід уникати питань непевних і з подвійним змістом;
- давати час на обдумування відповідей учнів;
- звертати увагу учнів на кожну відповідь;
- змінювати хід роздумів учня, по-іншому сформулювавши думку чи давши прямо протилежну;
- уточнювати й пояснювати висловлювання дітей для всього класу;
- ставити конкретизуючі запитання.

ХТО ЦЕ?

Це завдання навчить поєднувати окремі факти у цілісну картину, систематизувати інформацію, слухати і чути. Може бути використане в двох варіантах (групою чи індивідуально):

1. Уважно прочитати весь текст, знайти ключові слова, і вже за ними визначити історичну постать. Виконується усно чи письмово.

2. Учитель читає текст і виставляє бали. Принцип оцінювання: чим менше підказок (речень прочитано), тим вищий бал.

Можливе використання принципу “Свої гри”: той, хто поспішив і відповів раніше, але неправильно, отримує “мінус таку-то кількість балів”.

Серед завдань трапляються й ті особи, біографії яких не представлені у підручнику, але які зробили значний внесок в історію, і тому знати їх необхідно кожній освіченій людині. Завдання містять деякі нетривіальні факти з біографій видатних людей і їх використання стимулюватиме інтерес до предмета.

***P.S.** Відомості про історичних діячів подано від менш до більш відомих. Учитель може читати у будь-якому порядку факти з життя особи, залежно від того, як викладався матеріал на уроці, чи з власного бажання.*

174. “Апостол правди і науки”. Говорив: “Неосвіченість — гірша за всяку цензуру”. Писав під псевдонімами Кирило Василенко, Волинець, Дивак та інші. Економіст, публіцист, історик, літературознавець, фольклорист, суспільно-політичний діяч, учений-педагог, автор понад 2 тисяч творів. Народився у збіднілій дворянській родині у місті Гадяч на Полтавщині. За незалежні погляди його виключили з гімназії, і лише втручання Пирогова дозволило скласти екзамен екстерном. Очолив важливу справу — створення недільних шкіл. Працював приват-доцентом на кафедрі античної історії Київського університету. Один із найактивніших діячів старої громади. Був звільнений з усіх посад під негласний нагляд поліції. Видавав за кордоном журнал “Громада”. Працював у Софійському університеті і похований у Болгарії.

175. “Що ж до ідеального революціонера-громадянина, то більшого за нього не знайти. Здається, тільки він один маячить світлою плямою з темного українського минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента”, — вважав Микола Хвильовий. Був дитиною від другого шлюбу заможного селянина і дочки козацького сотника. Дитинство хлопця минуло на хуторі під Воронежем, де в атмосфе-

рі особливої пошани до народних традицій, слова, пісні формувався характер майбутнього письменника. Слухач лекцій у Київському університеті. Вступити до цього престижного навчального закладу йому так і не вдалося, оскільки не мав документального підтвердження свого дворянського походження. Однак слухання лекцій на словесному, а згодом на правничому факультеті стали для нього мало не визначальним періодом життя. Набуті знання дозволили йому одержати місце викладача у Луцькому дворянському училищі. За рекомендацією Петербурзької Академії наук одержав направлення для вивчення слов'янських мов, історії, культури та мистецтва. Вирушила з ним і дружина Олександра Білозерська — вони щойно побралися, і на весіллі боярином у нареченого був Тарас Шевченко, щирий і веселий друг. Але у польській столиці його заарештовують за належність до Кирило-Мефодіївського товариства. Автор першого українського історичного роману “Чорна рада”.

176. Історик, член-кореспондент Петербурзької АН, народився у Воронежській губернії у родині поміщика. Батько був убитий і пограбований своїми дворовими. Ще у гімназії вважався вундеркіндом. Вступив на військову службу. Історією захопився, вивчаючи архіви у містечку, де стояв його полк. Почав писати історію слобідських козацьких полків. Вважав, що необхідно вивчати історію народу, а не держави — це було основою його наукового стилю. Був одним із перших дослідників літописів і першопроходцем у вивченні проблем відносин українського і російського народів. Був видатним оратором і публіцистом. Пропагував історичні знання. Засновник Кирило-Мефодіївського товариства. Рік відсидів у Петропавлівській фортеці та перебував на засланні у Саратові. Усі обмеження стосовно нього були зняті за Олександра II.

177. Поет, історик літератури, педагог. Народився на Львівщині в сім'ї священика. Початкову й середню освіту отримав у Львові. Закінчив Львівський університет. Потрапив під церковний та поліцейський нагляд, які були викликані його живою участю в народовському русі. Упродовж 1848–1867 рр. був першим професором української мови та літератури цього університету. Пізніше став ректором. Під впливом М. Погодіна перейшов на москвофільські позиції і переїхав до Російської імперії. Жив у Вільно (тепер — Вільнюс, Литва), де працював у археографічній комісії. Автор наукових праць з літератури, історії, етнографії. Найвідоміша праця — “Народні пісні Галицької і Угорської Русі” у чотирьох книгах. Один з діячів “Руської трійці”.

178. Поет, філолог, фольклорист, громадський діяч. Народився на Станіславщині (тепер — Івано-Франківська обл.) у сім'ї священика.